

УДК 81'25:33

ФІНАНСОВИЙ ПЕРЕКЛАД: ПРАКТИЧНИЙ І ДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Набережнєва Т.Є., к. філол. н.,

асистент кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті розглянуто можливі шляхи подолання труднощів у фінансовому перекладі, що здійснюється не галузевим експертом, а перекладачем із філологічною освітою. Описано підходи до навчання галузевого перекладу, зокрема фінансового.

Ключові слова: фінансовий переклад, текстові перекладацькі ресурси, паралельні неперекладні тексти, перекладацький проект.

В статье рассматриваются возможные пути преодоления трудностей финансового перевода, производимого не отраслевым специалистом, а переводчиком с филологическим образованием. Описываются подходы к обучению специальному переводу, в частности финансовому.

Ключевые слова: финансовый перевод, текстовые переводческие ресурсы, параллельные непереводные тексты, переводческий проект.

Naberezhnieva T.Ye. FINANCIAL TRANSLATION: PRACTICAL AND DIDACTIC ASPECTS

The paper focuses on the ways of handling problems in financial translation done not by an expert in the field, but by a translator of a linguistic background, as well as discusses approaches to teaching specialized translation, in particular financial translation.

Key words: financial translation, textual translator's resources, parallel untranslated texts, translation project.

Постановка проблеми. Згідно з даними незалежної агенції маркетингових досліджень Common Sense Advisory, що спеціалізується на ринку лінгвістичних послуг і перекладу, фінансовий сектор світової економіки є одним із найбільших користувачів перекладацьких послуг [1, р. 1]. У деяких європейських регіонах фінансовий переклад за обсягами посідає друге місце після юридичного й технічного, у Канаді – третє після медичного та наукового [2, р. 102–103]. І хоча точних підрахунків на українському ринку перекладів не наводять, перекладацькі агенції в Україні відзначають традиційно високий попит на переклади у фінансовій і банківській галузях, який продовжує зростати завдяки посиленню глобалізаційних процесів і, як наслідок, виникненню транснаціональних структур, глибшій інтегрованості української банківської системи до світової тощо. Для задоволення зростаючої потреби фінансових інститутів та організацій у якісному письмовому й усному перекладі необхідно готувати перекладачів, які б відповідали основним вимогам, що висувають до виконавців перекладу в цій галузі. Експерти Common Sense Advisory відзначають, що для фінансового сектора пріоритетом у виборі виконавця є гарантія безпеки інформації. Далі йдуть точність перекладу та фонові знання в цій сфері [1, р. 4–6]. Проте ідеальне

для замовника поєднання фахової фінансової освіти й диплома перекладача трапляється не так часто, тому постає питання: як досягти високої якості перекладу лінгвістичні, фахово підготовленому перекладачеві?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність як вузької спеціалізації перекладачів у певній галузі, так і фахової освіти в цій галузі тривалий час обговорюють теоретики й перекладачі-практики. Багато в чому їхні погляди збігаються: вузька спеціалізація дає змогу працювати ефективніше, витрачаючи значно менше часу на пошук відповідної термінології, допомагає перекладачеві вирізнятися з-поміж колег в умовах жорсткої конкуренції [2; 3; 4]. Водночас дослідники зазначають, що, дійсно, в ідеалі переклад здійснюється перекладачем за освітою, який постійно спеціалізується в обраній царині, опановуючи нові перекладацькі ресурси та вдосконалюючи методи їх використання, працюючи разом із галузевими фахівцями й так заповнюючи прогалини у своїх знаннях зі сфери спеціалізації. До того ж ці знання є пасивними або утилітарними, оскільки необхідні перекладачеві для розуміння, а не створення абсолютно нових текстів чи активної діяльності в цій галузі [2, р. 104].

Перекладачі-практики стверджують, що надвисокі темпи розвитку людської цивілізації, збільшення знань у різних галузях та й

загалом кількості цих галузей, а разом із тим і сучасний розвиток перекладацьких технологій і термінологічних ресурсів роблять професію перекладача залежною від знань галузевих експертів, і перекладачеві передовсім важливо навчитися користуватися різноманітними джерелами інформації. На їхню думку, кількість текстів, які дійсно потребують залучення вузькоспеціалізованих експертів, збільшують. Навпаки, фонові знання з якомога більшої кількості сфер є набагато кориснішими для кваліфікованого перекладача [4], тим більше, що галузі знань не є ізольованими одна від однієї. Навіть якщо переклад ділять на юридичний, економічний, науковий тощо, цей поділ є умовним, оскільки межі між цими видами є нечіткими [5, р. 50–51].

Так, в англійськомовному перекладознавстві виокремлюють фінансовий переклад і близько споріднені з ним економічний і комерційний. При цьому фінансовий переклад іноді є різновидом економічного, але здебільшого автори розрізняють усі три види перекладу, як у статті “*Some Tips for Designing and Lecturing an Undergraduate Course in Economic, Financial and Commercial Translation*” [6]. В українськомовному перекладознавстві, вочевидь, під впливом термінознавства й загальних традицій класифікації галузей знань переклад текстів фінансової, економічної, бізнес-тематики часом називають фінансово-економічним перекладом, хоча поширеним є також поділ на окремі види – фінансовий та економічний.

Серед публікацій останніх років із фінансового перекладу привертають увагу дослідження сучасних тенденцій розвитку цього виду перекладу в США та Євросоюзі [7], змісту університетських курсів із фінансового перекладу [2; 6], методики навчання усного перекладу у фінансово-банківській галузі [8].

Однак у мовній парі «англійська – українська» проблематика фінансового перекладу порівняно з економічним розроблена вкрай недостатньо. Зараз в Україні практично відсутні підручники та навчальні посібники з фінансового перекладу.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати чинники, що ускладнюють переклад фінансових текстів нефахівцями у сфері фінансів чи споріднених галузях, визначити можливі шляхи подолання труднощів у фінансовому перекладі й розглянути завдання, які необхідно вирішити під час навчання фінансового перекладу на філологічних спеціальностях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий переклад включає переклад текстів у кількох різних сферах: банківська справа, бухгалтерський облік та аудит, оподаткування, страхування, управління інвестиціями, фінансовий консалтинг та інші фінансові послуги – для забезпечення комунікації як фахівців фінансової галузі один із одним, так і з нефахівцями (клієнтами, громадськістю).

На відміну від юридичного перекладу, де на статус прототипного тексту претендують договори, закони, рішення суду й інші різновиди юридичної документації і визначити домінуючий жанр не видається можливим, основним текстовим жанром у фінансовому перекладі є звіт (фінансовий звіт; аудиторський звіт; податковий звіт; звіт про випуск, розміщення та обіг цінних паперів тощо). Утім це не єдиний жанр у фінансовому перекладі. Інші – договір, страховий поліс, проспект, наукова стаття, прес-реліз, список можна продовжувати, оскільки доволі складно визначити, які тексти є об’єктом фінансового перекладу, а які не входять до його меж, що доводить слушність думки, висловленої Р. Асенсіо, про те, що наявні класифікації перекладу занадто спрощують поняття про переклад як діяльність. Поділ на фінансовий, юридичний, економічний та інші види перекладу відбувається непослідовно: то на основі змісту текстів, то через формальну належність тексту до певної галузі. Щоб уникнути такого спрощення, Р. Асенсіо як ілюстрацію розподілу перекладу за видами пропонує уявити черепицю, що накладається одна на одну, або запозичену з когнітивістики модель риби’ячої луски. Так і види перекладу тісно пов’язані один із одним [5, р. 52–55]. Отже, надто вузька спеціалізація в перекладі не є перевагою.

Для перекладача з філологічною освітою, який розпочинає кар’єру у фінансовому перекладі, найважливішими стають уміння користуватися перекладацькими ресурсами, зокрема текстовими.

До текстових перекладацьких ресурсів належать паралельні перекладні та паралельні неперекладні тексти. Паралельними перекладними текстами є тексти, поєднані функціонально-еквівалентними зв’язками, які виникли в результаті перекладу. Паралельними неперекладними текстами є оригінальні тексти джерельною й цільовою мовами, об’єднані й/або належністю до одного жанру, й/або спільною тематикою. Уважаємо за доцільне використання термінів «паралельні

перекладні» та «паралельні неперекладні тексти» задля уникнення термінологічного різнобою, викликаного різними традиціями вжитку термінів «паралельні» й «зіставні тексти» в англійськомовному та українськомовному перекладознавстві, а також у корпусній лінгвістиці [9, с. 187–188].

У багатьох випадках текстові перекладацькі ресурси, насамперед паралельні неперекладні тексти, мають значно вищу ефективність і потенціал, ніж лексикографічні. Як саме вони стануть у нагоді перекладачам у фінансовому перекладі?

По-перше, паралельні неперекладні тексти, об'єднані спільною тематикою, або, за термінологією А. Нойберта і Г. Шрева, фонові тексти [10, р. 137] є для перекладача і джерелом інформації в певній галузі, і своєрідним контекстуальним словником термінів. Особливої цінності цей ресурс набуває в умовах асиметрії фінансових систем. Наприклад, схему погашення кредиту, яку в Україні називають стандартною або класичною і яка полягає в нарахуванні відсотків на залишок тіла кредиту й, відповідно, передбачає зменшення платежу наприкінці строку погашення, не вважають класичною, скажімо, у США чи Великобританії, де для неї використовують термін *straight-line amortization schedule*. Класичною схемою погашення кредиту з характерним однаковим розміром платежу для цих країн є *annuity* – укр. *ануїтет*. Ця класична для США та Великобританії схема передусім асоціюється з іпотечними кредитами, тому її ще іноді називають *mortgage-style amortization*. Такі відомості зазвичай не подають у перекладних словниках, тому тут на допомогу перекладачеві приходять паралельні неперекладні тексти.

По-друге, паралельні неперекладні тексти містять «приховані» одиниці перекладу, готові «будівельні блоки» для конструювання перекладного тексту [11, р. 1024], що дають змогу не калькувати, а використовувати те, що диктує узус. Так, опрацювання паралельних неперекладних текстів, що описують умови розміщення вкладів в українських і британських/американських/канадських банках, дає можливість виокремити ті словосполучення чи речення, які описують одну й ту саму умову: *no (additional) deposits permitted/allowed – без можливості поповнення (вкладу); deposits are covered by ... – вклади захищені ...*

Оскільки узуальна сполучуваність є однією з ознак автентичного тексту, перекладачам радять використовувати готові блоки, дібрані

з паралельних неперекладних текстів, які створюватимуть ефект оригінальності тексту. Безумовно, робити це треба з неабияким чуттям мови та вмінням працювати з текстом.

По-третє, згідно з класичним розумінням паралельних неперекладних текстів (А. Нойберт, Г. Шрев, К. Шефнер та ін. [10; 12]), вони являють собою зразки жанрів у певній лінгвокультурі, які перекладач використовує як орієнтир для дотримання жанрового канону, врахування особливостей організації і структури тексту, а також стилю в мові перекладу, що покращує сприйняття перекладного тексту цільовою аудиторією [10, р. 137; 12, р. 83]. Звернення до них є особливо доцільним у так званому інструментальному (К. Норд) або прихованому (Дж. Гаус) перекладі, коли цільовий текст має статус оригінального й виконує ті самі функції, що й джерельний текст. Наприклад, створюючи англійську версію банківського сайту з інформацією про банківські продукти, варто звернути увагу на особливості таких текстів у цільовій культурі.

Отже, паралельні неперекладні тексти видаються одним із найкращих шляхів подолання труднощів фінансового перекладу, з якими може зіштовхнутися перекладач із філологічною освітою. Навички ефективного використання текстових та інших перекладацьких ресурсів майбутній перекладач повинен набути ще під час навчання.

Університетський спецкурс із фінансового перекладу має забезпечити комплексну підготовку до здійснення перекладу й інших видів мовного посередництва у сфері фінансів. Ця комплексна підготовка включає таке:

1) розвиток перекладацьких компетенцій, необхідних для здійснення мовного посередництва в професійно орієнтованій комунікації та націлених на подальший саморозвиток перекладача;

2) формування мовної компетенції, яка давала б змогу користуватися фаховою мовою цієї галузі як в англійськомовній, так і в українськомовній комунікації;

3) ознайомлення студентів із базовими поняттями та найсучаснішими тенденціями в обраній галузі.

Одним із рішень для проведення такої комплексної підготовки, впроваджених в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, є поєднання спецкурсу «Фахові мови» зі спецкурсом із галузевого перекладу. Так студенти мають змогу опанувати мовний матеріал і застосувати його в практичній перекладацькій діяльності.

Спецкурси з перекладу повинні імітувати професійну діяльність в академічному контексті. Це вкрай важливо з огляду на півтисячолітнє використання перекладу як методу навчання іноземної мови, яке, на жаль, позначилося на стереотипних підходах до викладання перекладу як дисципліни. Принцип навчання перекладу як «реальний», а не дидактичний діяльності був уперше сформульований представницею функціональної теорії перекладу К. Норд. У рамках цієї теорії дослідниця запропонувала свій варіант перекладацького аналізу тексту, який допомагає студентам зрозуміти культурний і соціальний контекст, здійснювати навчальний переклад, як і переклад у реальному житті, у цьому контексті, а не поза ним. У результаті аналізу тексту за схемою К. Норд студенти фактично отримують перекладацьке завдання, виконання якого вони звіряють у процесі перекладу й пізніше, оцінюючи перекладний текст [13].

Термін «перекладацьке завдання» (нім. *Übersetzungsauftrag*) є поширеним серед прибічників функціоналізму. В англійськомовних працях більш звичним є термін “brief”, а не скалькований із німецької “translation assignment”. Перевагою терміна “brief”, запровадженого Дж. Фрейзер, на думку К. Норд, є його імпліцитне порівняння з терміном “brief”, який використовують баристери. А brief – ‘a summary of the facts and legal points in a case given to a barrister to argue in court’. Подібно до баристерів, перекладачі отримують інформацію про статус кво та бажаний результат, а далі як відповідальні професіонали у своїй галузі вільні обирати стратегію своїх дій [14, р. 46].

У реальному житті замовники, на жаль, нечасто формулюють свої побажання в письмовій формі через брак часу, недостатнє розуміння процесу перекладу тощо. Певну інформацію про джерельний текст і вимоги до цільового тексту перекладач може отримати від замовника під час обговорення деталей проекту. Часом перекладачеві доводиться покладатися тільки на свій досвід роботи з текстами певного жанру, конкретним замовником і на норми, характерні для цільової лінгвокультури. Тому під час навчання важливо формулювати перекладацькі завдання так, як їх мав би давати замовник, тобто вказуючи вид перекладу (повний, вибіркового, реферативний, анотаційний), призначення цільового тексту (для публікації чи для інформації), його функції (інформувати, переконувати

тощо). Необхідно зазначати, чи джерельний і цільовий тексти виконуватимуть одну функцію, чи перекладачеві потрібно внести зміни, наприклад, перекласти інформативний текст так, щоб він містив приховану рекламу. У перекладацькому завданні повинні міститися також відомості про цільову аудиторію, її вікові, гендерні, соціальні характеристики, рівень знань у певній галузі тощо. Якщо текст перекладається англійською мовою, то – який варіант англійської використовується, чи англійська є рідною для цільової аудиторії. Усі ці чинники впливають на перекладацькі рішення, і тому адекватність перекладу залежить також від повноти й коректності формулювання перекладацького завдання.

Оскільки замовники зазвичай надають неповну інформацію, перекладач має вміти самостійно визначати певні параметри. Наприклад, наклад періодичного видання допомагає визначити гетерогенність читацької аудиторії: чим більше примірників, тим більш різно-рідні категорії читачів цього видання.

Уважаємо, що навчання під час читання спецкурсів із перекладу, зокрема фінансового чи іншого галузевого, має бути організовано як типовий перекладацький проект, який складається з кількох етапів: підготовчого (аналіз перекладацького завдання, обговорення деталей проекту із замовником, планування проекту, перекладацький аналіз тексту, укладання глосарію, консультації з галузевими експертами), написання чорнового варіанта, редагування перекладу, вчитка, перегляд перекладу замовником, форматування, перегляд зверстаного документа, надсилання остаточного варіанта перекладу замовнику. Інакше традиційний формат завдання «прочитати й перекласти текст» подекуди зводиться до одного з етапів – написання чорнового варіанта. Чорнового – не за зовнішньою формою подачі тексту (студенти можуть подавати текст без закреслень та інших недоліків в оформленні матеріалу), а за ступенем готовності тексту до публікації. При цьому підготовчий етап, а також процес редагування й вчитки можуть залишатися поза увагою.

Максимальне наближення навчання перекладу до реального життя, використання всіх доступних ресурсів і перекладацьких інструментів здатні підготувати лінгвіста до перекладацької діяльності в такій, часто вузькоспеціалізованій сфері, як фінансова.

Висновки з проведеного дослідження. Переклад текстів у галузі фінансів, незважаючи на значну кількість вузькофахових тер-

мінів, може якісно здійснюватися лінгвістом за умови добре сформованої перекладацької компетенції, інформаційної грамотності, постійного саморозвитку, самовдосконалення, розширення фонових знань.

Здійснене дослідження може послугувати основою для розробки методики навчання фінансового перекладу для студентів філологічних спеціальностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ray R. Translation in the Financial Services Sector: What Providers Need to Know / R. Ray., B. Whittaker. Common Sense Advisory, 2012. – 36 p.
2. Penalver E.A. Financial Translation: First Steps towards Curricular Design / E.A. Penalver // Handbook of Research on Teaching Methods in Language Translation and Interpretation. – Hershey : IGI Global, 2014. – P. 102–117.
3. Borja A. Freelance Translation for Multinational Corporations and Law Firms / A. Borja // Legal Translation in Context. Professional Issues and Prospects. New Trends in Translation. – Oxford, UK : Peter Lang, 2013. – P. 53–74.
4. Martin Ch. Specialization in Translation – Myths and Realities / Ch. Martin // Translation Journal. – 2011. – Vol. 16 (No. 2). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://translationjournal.net/journal/56specialist.htm>.
5. Asensio R.M. Specialized Translation: A Concept in Need of Revision / R.M. Asensio // Babel. – 2007. – Vol. 53:1. – P. 48–55.
6. Jordan-Nunez K. Some Tips for Designing and Lecturing an Undergraduate Course in Economic, Financial and Commercial Translation / K. Jordan-Nunez // Current Trends in Translation Teaching and Learning. – 2014. – Vol. 1. – P. 83–114.
7. Gil J. Hot Topics in Financial Translation / J. Gil // The ATA Chronicle. – 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.atanet.org/chronicle/feature_article_may2013.php.
8. Світлична О.Р. Навчання усного послідовного двостороннього професійно орієнтованого перекладу у фінансово-банківській галузі / О.Р. Світлична // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Педагогіка». – 2014. – № 1. – С. 120–126.
9. Набережнєва Т.Є. Текстові перекладацькі ресурси, їх види та особливості використання / Т.Є. Набережнєва // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія». – 2016. – Вип. 22. – С. 187–189.
10. Neubert A. Translation as Text / A. Neubert, G. Shreve. – Kent – London : The Kent State University Press, 1992. – 171 p.
11. An Encyclopaedia of Translation: Chinese – English, English – Chinese / ed. by S. Chan, D. Pollard. – Hong Kong : The Chinese University Press, 2001. – 1150 p.
12. Schäffner C. Parallel Texts in Translation / C. Schäffner // Unity in Diversity: Recent Trends in Translation Studies. – Manchester : St. Jerome, 1998 – P. 83–90.
13. Nord C. Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-oriented Text Analysis / C. Nord. – Rodopi, 2005. – 274 p.
14. Nord C. Defining Translation Functions. The Translation Brief as a Guideline for the Trainee Translator / C. Nord // *Ilha do Desterro* (Brasilien). – 1997. – Issue 2. – P. 39–53.